

ประเทศไทย: การดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมสาธารณะ

(Strategic Law Suits Against Public Participation: SLAPPs)

การใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้แจ้งเบาะแส

การดำเนินคดีหมิ่นประมาททางอาญาเพื่อระงับการมีส่วนร่วมของสาธารณะต่อ ดร.ชุตินา สีดาศีถียร
และนางสาวภาสินี เข้มมะลิ่ง

รายงานและข้อเสนอแนะ

25 มกราคม พ.ศ. 2567

สารบัญ

1. บทนำ.....	2
กลุ่มจับตาสีทธินักกฎหมายแคนาดา (Lawyers' Rights Watch Canada: LRWC)	2
ภาพรวมของรายงานฉบับนี้	3
2. การดำเนินคดีหมิ่นประมาททางอาญาเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมของสาธารณะต่อ ดร. ชุตินา สีดาศีถียร และนางสาวภาสินี เข้มมะลิ่ง ในฐานะที่เป็นผู้แจ้งเบาะแส.....	4
3. ความพยายามในการขอรับการเยียวยาสำหรับชาวบ้าน	6
กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (กองทุนหมู่บ้าน)	6
กรมสอบสวนคดีพิเศษ (ดีเอสไอ).....	6
คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.).....	7
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)	7
สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน	7
คณะกรรมการสอบสวนพิเศษร่วม (คณะกรรมการพิเศษ)	7
คดีแพ่งและคดีอาญา	8
4. พันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศของประเทศไทย	9
มาตรฐานและกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ	9
อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต	11
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	11
6. การอ้างอิง	14

กลุ่มจับตาสีทธินักกฎหมายแคนาดา (Lawyers' Rights Watch Canada)

ประเทศไทย: การใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้แจ้งเบาะแส

ดร.ชุตินา สีดาศีถียรและนางสาวภาสินี เข้มมะลิ่ง

หน้า 1 จาก 18 หน้า

ประเทศไทย: การดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมของสาธารณะ

(Strategic Law Suits Against Public Participation: SLAPPs)

การใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้แจ้งเบาะแส

การดำเนินคดีหมิ่นประมาททางอาญาเพื่อระงับการมีส่วนร่วมของสาธารณะต่อ ดร.ชุตินา สีดาสีเกียรติ

และนางสาวภาสินี เข้มมะลิ่ง

รายงานและข้อเสนอแนะ

25 มกราคม พ.ศ. 2567

1. บทนำ

กลุ่มจับตาสีตินิกกฎหมายแคนาดา (*Lawyers' Rights Watch Canada : LRWC*)

รายงานฉบับนี้จัดทำโดยกลุ่มจับตาสีตินิกกฎหมายแคนาดา (*Lawyer's Rights Watch Canada : LRWC*) ซึ่งเป็นคณะกรรมการที่ประกอบด้วยนักกฎหมายและนักปกป้องสิทธิมนุษยชนซึ่งทำหน้าที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ, ความเป็นอิสระและความมั่นคงปลอดภัยของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน, ความสมบูรณ์ของระบบกฎหมายและหลักนิติธรรมผ่านการสนับสนุน, การศึกษา และการวิจัยทางกฎหมาย LRWC มีสถานะที่ปรึกษาพิเศษในที่ประชุมคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (Economic and Social Council หรือ ECOSOC) ตั้งแต่วันที่ พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา นอกจากนี้ LRWC ได้นำเสนอประเด็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนจำนวนมากในประเทศไทย รวมถึงได้ยื่นหนังสือต่อรัฐบาลไทย, หนังสือเพื่อนศาล (*amicus curiae briefs*) ต่อศาลในประเทศไทย¹ และหนังสือแถลงการณ์และคำแถลงการณ์ด้วยวาจาต่อคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Human Rights Council: UNHRC)²

ภาพรวมของรายงานฉบับนี้

โดยทั่วไป กฎหมายเกี่ยวกับการหมิ่นประมาททางอาญาของประเทศไทยมักจะถูกนำมาใช้ในทางที่ผิด เพื่อปิดปากนักปกป้องสิทธิมนุษยชน, นักข่าว และผู้แจ้งเบาะแส ส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นมีความผิดทางอาญา ผ่านการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมของสาธารณะ (*strategic lawsuits against public participation : SLAPPs*)³ อันยาวนาน และไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งปัจจุบันจะเห็นได้จากกรณีของ ดร.ชุตินา สีดาสีเกียรติและ

กลุ่มจับตาสีตินิกกฎหมายแคนาดา (*Lawyers' Rights Watch Canada*)

ประเทศไทย: การใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้แจ้งเบาะแส

ดร.ชุตินา สีดาสีเกียรติและนางสาวภาสินี เข้มมะลิ่ง

หน้า 2 จาก 18 หน้า

นางสาวภาสินี เข้มมะลิ่ง ถือเป็นตัวอย่างการใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้แจ้งเบาะแส

จากข้อมูลที่ LRWC ได้รับมา เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งได้ดำเนินการฟ้องร้องดำเนินคดีอาชญาฐานหมิ่นประมาทต่อ ดร.ชุตินา เป็นจำนวน 9 ข้อหา และต่อนางสาวภาสินีเป็นจำนวน 1 ข้อหา เพื่อเป็นการตอบโต้ข้อกล่าวหาที่อ้างว่าเจ้าหน้าที่คนดังกล่าวมีส่วนเกี่ยวข้องกับการยักยอกเงินไมโครเครดิตที่ให้กู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (กองทุนหมู่บ้าน) ของประเทศไทย ซึ่งส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อชาวบ้านในชุมชนจังหวัดนครราชสีมาจำนวนมาก ทั้งนี้ ดร.ชุตินาจะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาตีความผิดฐานหมิ่นประมาททางอาญา 3 ข้อกล่าวหา จากทั้งหมด 9 ข้อกล่าวหา ในวันที่ 6-8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567 ทั้งนี้ความผิดฐานหมิ่นประมาททางอาญาจะมีทั้งโทษปรับและโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี ในแต่ละการกระทำความผิด สำหรับการฟ้องคดีความผิดฐานหมิ่นประมาททางอาญาต่อ ดร.ชุตินา ใน 3 ข้อกล่าวหาเกิดขึ้นในวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 และต่อมาในวันที่ 10 และ 11 มกราคม พ.ศ. 2567 นายกเทศมนตรีได้ฟ้องดำเนินคดีเพิ่มเติมอีก 6 ข้อกล่าวหา

การวิเคราะห์ข้อเท็จจริงที่ LRWC ได้รับ ชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวของหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานในประเทศไทยต่อการสอบสวนและแก้ไขความผิดปกติทางการเงินที่ถูกกล่าวหาอย่างมีประสิทธิภาพหรือหยุดการใช้กฎหมายหมิ่นประมาททางอาญาของประเทศไทยในทางที่ผิด

องค์กรสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ⁴ , รัฐอื่น ๆ⁵ , องค์กรต่อต้านการทุจริต รวมทั้งองค์กรสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ⁶ เรียกร้องมานานหลายปีให้ประเทศไทยปฏิรูปกฎหมายหมิ่นประมาท และกฎหมายต่อต้านการทุจริตตลอดจนขั้นตอนต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับกฎหมายและมาตรฐานระหว่างประเทศ เป็นที่สังเกตว่าขณะนี้ประเทศไทยกำลังเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งเข้าเป็นสมาชิกคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ⁷ พ.ศ. 2568-2570 ประเทศที่ได้รับการคัดเลือกเข้าเป็นสมาชิกคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติจะต้อง "รักษามาตรฐานสูงสุดในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน [และ] ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่กับคณะมนตรีสิทธิมนุษยชน"⁸ ประเทศไทยควรดำเนินการตามข้อเสนอแนะทั้งหมดของหน่วยงานขององค์การสหประชาชาติโดยทันที เพื่อปฏิรูปกฎหมายหมิ่นประมาทและกฎหมายต่อต้านการทุจริต รวมถึงหยุดใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อคุกคาม (Judicial harassment) นักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้แจ้งเบาะแสทั้งหมด รายละเอียดข้อเสนอแนะได้แสดงไว้ในส่วนที่ 5 ของรายงานฉบับนี้

กลุ่มจับตาสีหิทธินักกฎหมายแคนาดา (Lawyers' Rights Watch Canada)

ประเทศไทย: การใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้แจ้งเบาะแส

ดร.ชุตินา สีดาเสถียรและนางสาวภาสินี เข้มมะลิ่ง

หน้า 3 จาก 18 หน้า

2. การดำเนินคดีหมิ่นประมาททางอาญาเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมของสาธารณะต่อดร.ชุตินา สีดาสีเดียร์ และนางสาวภาสินี เข้มมะลัง ในฐานะที่เป็นผู้แจ้งเบาะแส

ดร.ชุตินา สีดาสีเดียร์ และนางสาวภาสินี เข้มมะลัง เป็นนักปกป้องสิทธิมนุษยชนเพื่อปกป้องชุมชน (community-based human rights defenders) ดร.ชุตินาเคยเป็นนักข่าวสืบสวนที่ได้รับรางวัลในระหว่างปี พ.ศ.2552 ถึง พ.ศ. 2559 เพราะเปิดโปงการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อชาวโรฮิงญา⁹ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2565 เป็นต้นมา ดร.ชุตินา ถูกนายกรัฐมนตรีตำบลลลิ่งก์ จังหวัดนครราชสีมา (หรือที่เรียกกันว่า โคราช) ดำเนินคดีความผิดฐานหมิ่นประมาททางอาญาทั้งหมด 9 ข้อหา อันเนื่องมาจากการที่ ดร.ชุตินา ได้เปิดโปงข้อกล่าวหาเรื่องการยกยอกเงินกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านที่มีไว้สำหรับชาวบ้านในตำบลลลิ่งก์ ทั้งนี้ น.ส.ภาสินี เข้มมะลัง ได้ทำหน้าที่เป็นโฆษกของชาวบ้านในหมู่บ้านแห่งหนึ่งที่ร้องเรียนต่อกรมสอบสวนคดีพิเศษ (ดีเอสไอ) เกี่ยวกับการยกยอกเงินกู้ยืม

ในช่วงต้นปีพ.ศ. 2564 ดร.ชุตินา ทราบว่าชาวบ้านจำนวนมากในหลายหมู่บ้านในจังหวัดนครราชสีมา ประสบปัญหาร้ายแรงกับธนาคารออมสิน (ออมสิน) อันเป็นผลมาจากการกู้ยืมเงินผ่านกองทุนหมู่บ้าน และผ่านการบริหารจัดการของธนาคารออมสิน ต่อมาในปีพ.ศ. 2562 ธนาคารออมสินเริ่มดำเนินคดีกองทุนหมู่บ้านต่าง ๆ ต่อศาลแพ่ง เพื่อเรียกคืนหนี้กองทุนหมู่บ้านที่ชาวบ้านถูกกล่าวหาว่าเป็นหนี้

ชาวบ้านจำนวนหนึ่งประท้วงและแจ้งว่าไม่เคยได้รับเงินกู้ยืมเลย ปัญหาทางการเงินที่เกิดขึ้นซึ่งส่งผลกระทบต่อชาวบ้านนำไปสู่การฆ่าตัวตาย 3 คน ความเป็นจริงนั้นครอบครัวเกษตรกรที่ยากจนจำนวนมากควรจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากเงินกู้กองทุนหมู่บ้าน แต่กลับต้องเผชิญกับความหายนะทางการเงิน

ในช่วงเวลาที่ดร.ชุตินาเริ่มสอบถามข้อมูลจากชาวบ้านในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 ขณะนั้นธนาคารออมสินได้เริ่มฟ้องร้องกองทุนหมู่บ้านหลายแห่ง และมีหลายคดีที่มีคำพิพากษาแล้ว¹⁰ หลายเดือนต่อมา ดร.ชุตินาสัมภาษณ์ชาวบ้านจำนวนมากทั้งแบบรายบุคคลหรือแบบกลุ่ม ผลจากการสืบสวนทำให้เรื่องการยกยอกเงินและความผิดปกติทางการเงินอื่น ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมถึงนายกรัฐมนตรีตำบลลลิ่งก์และเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นของธนาคารออมสินในตำบลลลิ่งก์เปิดเผยออกมา LRWC ไม่มีข้อมูลว่าธนาคารออมสินดำเนินการสอบสวนหรือดำเนินการใด ๆ เพื่อตอบสนองต่อการยกยอกเงินที่ถูกกล่าวหาหรือไม่

ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2564 ดร.ชุตินาได้เริ่มโพสต์ข้อความเกี่ยวกับข้อมูลที่สืบทราบมาบนเฟซบุ๊ก โดยมีจุดประสงค์เพื่อเปิดโปงลักษณะปัญหาทางการเงินของชาวบ้านในภูมิภาค และเพื่ออธิบายให้ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบทราบ

กลุ่มจับตาสีหัตถ์นักกฎหมายแคนาดา (Lawyers' Rights Watch Canada)

ประเทศไทย: การใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้แจ้งเบาะแส

ดร.ชุตินา สีดาสีเดียร์และนางสาวภาสินี เข้มมะลัง

หน้า 4 จาก 18 หน้า

เกี่ยวกับวิธีการในการรักษาสีทึบของตนเอง นอกจากนี้เมื่อวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2565 ดร.ชุตินาได้รายงานข้อค้นพบดังกล่าวไปยังสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำนักงานใหญ่ในกรุงเทพมหานคร

ในขณะที่เดียวกันธนาคารออมสินยังคงดำเนินคดีอย่างต่อเนื่องกับหมู่บ้านอื่น ๆ อีกหลายแห่ง¹¹

ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2565 นายกเทศมนตรีเมืองบัลลังก์เริ่มฟ้องร้องดำเนินคดีหมิ่นประมาททางอาญาต่อ ดร.ชุตินา และช่วงปีพ.ศ. 2566 มีรายงานว่า ดร.ชุตินา ได้ยื่นเรื่องร้องเรียนต่อหน่วยงานของรัฐหลายแห่ง ได้แก่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) และสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมด้านล่าง)

ณ วันที่จัดทำรายงานฉบับนี้ นายกเทศมนตรีตำบลบัลลังก์ได้ฟ้องคดีหมิ่นประมาททางอาญาต่อดร.ชุตินาจำนวน 9 ข้อหา โดยคดีหนึ่งมีการแจ้งข้อหา 3 ข้อหาที่สถานีตำรวจภูธรโนนไทย จังหวัดนครราชสีมาเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2565¹² ต่อมาเมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2567¹³ มีการแจ้งข้อหาเพิ่มเติมอีก 4 ข้อหาที่สถานีตำรวจภูธรโนนไทย และอีก 2 ข้อหาที่สถานีตำรวจภูธรเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมาเมื่อวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2567¹⁴ ซึ่งข้อกล่าวหาทั้งหมดเกี่ยวข้องกับข้อความที่ ดร.ชุตินา โพสต์บนเฟซบุ๊กของตน

ดร.ชุตินา ถูกพิมพ์ลายนิ้วมือที่สถานีตำรวจภูธรโนนไทยถึง 2 ครั้ง อีกทั้งก่อนการพิจารณาคดีครั้งแรกในวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2565 ดร.ชุตินาถูกควบคุมตัวในห้องขังของศาลในช่วงเวลาสั้น ๆ ก่อนได้รับการประกันตัวด้วยวงเงิน 35,000 บาท (ประมาณ 1,000 เหรียญสหรัฐ หรือ 916 ยูโร)

ในระหว่างการใกล้เคียงข้อพิพาทในศาลเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2566 มีรายงานว่านายกเทศมนตรีเรียกร้องค่าชดเชยจำนวน 100,000 บาท (ประมาณ 2,859 เหรียญสหรัฐ หรือ 2,617 ยูโร) และต้องการให้ ดร.ชุตินาขอโทษ 2 ครั้ง โดยครั้งที่หนึ่ง ต่อหน้านายอำเภอและอีกครั้งหนึ่งที่ธนาคารออมสินสาขาโนนไทย ต่อเจ้าหน้าที่ธนาคารในการพิจารณาใกล้เคียงมีรายงานว่า ผู้พิพากษาได้แนะนำ ดร.ชุตินาว่าหากไม่ยอมรับข้อเสนอของนายกเทศมนตรี ดร.ชุตินาอาจต้องถูกจำคุกหลังการพิจารณาคดี อย่างไรก็ตาม ดร.ชุตินาปฏิเสธข้อเสนอการใกล้เคียงของนายกเทศมนตรีและปฏิเสธข้อกล่าวหาทั้งหมด

กลุ่มจับตาสีทึบนักกฎหมายแคนาดา (Lawyers' Rights Watch Canada)

ประเทศไทย: การใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้แจ้งเบาะแส

ดร.ชุตินา สีดาเสถียรและนางสาวภาสินี เข็มมะลิ่ง

หน้า 5 จาก 18 หน้า

นอกจากนี้ นายกเทศมนตรีตำบลบัลลังก์ได้ฟ้องร้อง นางสาวภาสินี เข้มมะลัง ซึ่งเป็นโฆษกของหมู่บ้าน ในคดีหมิ่นประมาททางอาญาหลังจากชาวบ้านได้ยื่นเรื่องร้องเรียนต่อสำนักงานดีเอสไอเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2565 อีกด้วย

3. ความพยายามในการขอรับการเยียวยาสำหรับชาวบ้าน

การฟ้องคดีปิดปากต่อ ดร.ชุติมา และนางสาวภาสินี เกี่ยวข้องกับการที่ ดร.ชุติมาและชาวบ้านพยายามขอรับการเยียวยาจากหน่วยงานของรัฐและผ่านกระบวนการทางศาล โดยมีรายละเอียดดังนี้

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (กองทุนหมู่บ้าน)

เมื่อวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2565 มีรายงานว่า ดร.ชุติมา ได้แจ้งข้อเท็จจริงที่ได้จากการสืบสวนของตนแก่สำนักงานใหญ่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (กองทุนหมู่บ้าน) กรุงเทพฯ กองทุนหมู่บ้านพยายามเพิ่ม นายกเทศมนตรีตำบลบัลลังก์เป็นจำเลยร่วมในคดีแพ่งที่กองทุนหมู่บ้านอุทธรณาการออมสินฟ้องร้อง แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่กองทุนหมู่บ้านยังได้เข้าร่วมประชุมกับชาวบ้านในตำบลบัลลังก์หลายครั้ง เจ้าหน้าที่กองทุนหมู่บ้านเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการสอบสวนพิเศษร่วม ในการสืบสวนเรื่องนี้ (ตามที่กล่าวไว้ด้านล่าง)

กรมสอบสวนคดีพิเศษ (ดีเอสไอ)

เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2565 มีรายงานว่าชาวบ้านจำนวนหนึ่งเดินทางไปที่สำนักงานใหญ่ดีเอสไอในกรุงเทพฯ เพื่อยื่นเรื่องร้องเรียน ส่งผลให้ดีเอสไอลงพื้นที่ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2566 อย่างไรก็ตามมีรายงานว่าดีเอสไอไม่ได้สัมภาษณ์ชาวบ้านแต่อย่างใด นอกจากนี้ดีเอสไอได้มอบหมายให้นางสาวภาสินี เข้มมะลัง ชาวบ้านหมู่ที่ 3 ทำหน้าที่เป็นโฆษกชาวบ้าน เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2566 ดีเอสไอได้ออกหนังสือถึงนางสาวภาสินีเพื่อแจ้งผลการสอบสวนทั่วไปว่า "ไม่มีการกระทำผิดทางอาญา" โดยแนะนำให้ส่งเอกสารเพิ่มเติมได้ นอกจากนี้เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2566 นางสาวภาสินียังถูกนายกเทศมนตรีตั้งข้อหาหมิ่นประมาททางอาญา¹⁵ เมื่อได้รับหมายเรียก มีรายงานว่า น.ส.ภาสินีได้รับแจ้งจากเจ้าหน้าที่ตำรวจว่า "อาจจะสามารถแก้ไขได้ด้วยการจ่ายเงินค่าชดเชยให้กับนายกเทศมนตรี" เจ้าหน้าที่ดีเอสไอเป็นสมาชิกของคณะกรรมการสอบสวนพิเศษร่วม (ตามรายละเอียดด้านล่าง)

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)

เมื่อวันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2566 ดร.ชุตินา ได้ยื่นเรื่องร้องเรียนต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เพื่อขอให้มีการสอบสวนข้อกล่าวหาเรื่องการทุจริต มีรายงานว่า ป.ป.ช. ขอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดดำเนินการสอบสวน ผู้ว่าราชการจังหวัดจึงขอให้นายอำเภอโนนไทยตรวจสอบข้อเท็จจริง ซึ่งต่อมานายอำเภอได้ชี้แจงการตรวจสอบทั่วไปว่า "ไม่มีการกระทำผิดทางอาญา" โดยไม่ได้สัมภาษณ์ชาวบ้านแต่อย่างใด LRWC ไม่มีข้อมูลว่า ป.ป.ช. ได้ดำเนินการสอบสวนโดยอิสระหรือไม่

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)

เมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2566 ดร.ชุตินาได้ยื่นเรื่องร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ว่าตนเองอยู่ภายใต้สถานการณ์การถูกฟ้องคดีปิดปากโดยนายกเทศมนตรีตำบลบัลลังก์ เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2566 กสม. ได้ออกรายงาน¹⁶ ซึ่งจัดรูปแบบการดำเนินคดีอาญาต่อ ดร.ชุตินาว่าเป็น SLAPPs และให้การยอมรับว่า ดร.ชุตินาเป็นนักปกป้องสิทธิมนุษยชน อีกทั้งยังเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่รัฐช่วยเหลือดร.ชุตินาเกี่ยวกับคดีที่กำลังจะเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม กสม. ยุติคดีเนื่องจากได้มีการพิจารณาคดีหมิ่นประมาททางอาญาต่อ ดร.ชุตินาแล้ว

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 ดร.ชุตินาได้ยื่นหนังสือร้องเรียนต่อสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน แต่ดูเหมือนว่าสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ได้ดำเนินการสอบสวนโดยอิสระ มีรายงานว่าสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินได้สอบถามไปยัง ป.ป.ช. ซึ่งในทางกลับกันได้ติดต่อ ดร.ชุตินา ซึ่งเป็นผู้ขอให้ ป.ป.ช. ตอบประเด็น 10 ข้อที่ได้ระบุไว้ในหนังสือร้องเรียน แทนที่จะเป็นการค้นหาข้อมูลแบบกว้าง ๆ และสรุปว่าไม่พบหลักฐานตามข้อกล่าวหา

คณะกรรมการสอบสวนพิเศษร่วม (คณะกรรมการพิเศษ)

ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2566 มีการจัดตั้งคณะกรรมการสอบสวนพิเศษร่วม (คณะกรรมการพิเศษ) โดยประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ 18 คนจากธนาคารออมสิน, กระทรวงยุติธรรม, สำนักงานอัยการสูงสุด (อส.), ดีเอสไอ และกองทุนหมู่บ้าน เพื่อรับคำให้การด้วยวาจาและลายลักษณ์อักษรจากชาวบ้าน มีรายงานว่าคณะกรรมการพิเศษคาดว่าจะสรุปการพิจารณาคดีในต้นเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567 LRWC ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานที่จัดประชุม

กลุ่มจับตาสหิทธินักกฎหมายแคนาดา (Lawyers' Rights Watch Canada)

ประเทศไทย: การใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้แจ้งเบาะแส

ดร.ชุตินา สีดาเสถียรและนางสาวภาสินี เข้มมะลิ่ง

หน้า 7 จาก 18 หน้า

คณะกรรมการพิเศษ, อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการพิเศษ หรือคณะกรรมการพิเศษอยู่ภายใต้หน่วยงานใด
ป.ช. และผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการพิเศษนี้

คดีแพ่งและคดีอาญา

ชาวบ้านในหมู่บ้านหลายแห่งได้ยื่นฟ้องคดีแพ่งและคดีอาญาหลายคดีเพื่อขอเงินกู้ที่มีการยักยอกคืนมา

เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 หมู่ที่ 8 บ้านสระตะเฆ่ (หมู่ที่ 8) ซึ่งเป็นหนึ่งในหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบ ได้
ฟ้องคดีแพ่งต่อนายกเทศมนตรีตำบลบัลลังก์และพวกรวม 15 คน ขอให้ชดใช้เงินจำนวน 3.2 ล้านบาท (91,202
เหรียญสหรัฐ หรือ 83,088 ยูโร) ต่อคณะกรรมการหมู่บ้านหมู่ที่ 8¹⁷ ต่อมาเมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2565
ทนายความของนายกเทศมนตรีและพวกได้ยื่นฟ้อง ดร.ชุติมา ในข้อหาละเมิดอำนาจศาลจากการโพสต์บนเฟซบุ๊ก
ของเธอจำนวน 2 โพสต์ เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ.2565 ศาลได้ปฏิเสธคำฟ้องทั้งหมดโดยให้เหตุผลว่าการโพสต์
เฟซบุ๊กไม่มีผลกระทบต่อคดี (มีข้อสังเกตว่าในเวลาต่อมา นายกเทศมนตรีได้ยื่นฟ้องคดีหมิ่นประมาททางอาญา 3
ข้อหาแรกต่อ ดร.ชุติมาเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2565)

เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2565 หมู่ที่ 9 บ้านหนองแจ่ง (หมู่ที่ 9) ได้ยื่นฟ้องคดีอาญาต่อผู้จัดการสถาบันการเงิน
ชุมชนตำบลบัลลังก์ เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2566 หลังการไต่สวนมูลฟ้อง มีรายงานว่าผู้พิพากษาปฏิเสธคำฟ้อง
ด้วยเหตุว่าธนาคารออมสินไม่ได้ฟ้องร้องหมู่ที่ 9 จึงไม่มีความเสียหายเกิดขึ้นกับหมู่บ้าน

เมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2566 หมู่ที่ 17 บ้านทำนบพัฒนา (หมู่ที่ 17) ได้ยื่นฟ้องผู้จัดการสถาบันการเงินชุมชน
ตำบลบัลลังก์¹⁸ และเจ้าหน้าที่สินเชื่อธนาคารออมสินฐานยักยอกเงินจำนวน 1 ล้านบาท (28,630 เหรียญสหรัฐ หรือ
26,188 ยูโร) โดยการพิจารณาคดีจะมีขึ้นในวันที่ 5-7 มิถุนายน พ.ศ. 2567

เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2566 หมู่ที่ 5 บ้านน้อย (หมู่ที่ 5) ได้ยื่นฟ้องนายกเทศมนตรีตำบลบัลลังก์และผู้จัดการ
สถาบันการเงินชุมชนตำบลบัลลังก์ในคดีอาญาฐานยักยอกทรัพย์ ซึ่งการพิจารณาคดีจะมีขึ้นในเดือนกันยายน พ.ศ.
2567 อย่างไรก็ตาม การพิจารณาคดีถูกยกเลิกหลังจากบรรลุข้อตกลงไกล่เกลี่ยโดยนายกเทศมนตรีตกลงที่จะ
จ่ายเงินหนึ่งล้านบาท การยืนยันข้อตกลงไกล่เกลี่ยดังกล่าวต่อหน้าศาลจะมีขึ้นในเดือนเมษายน พ.ศ. 2567

คดีเหล่านี้ส่งผลให้ชาวบ้านได้รับการบรรเทาทุกข์บางส่วน อย่างไรก็ตามจนถึงปัจจุบัน การดำเนินกระบวนการ
ยุติธรรมทางอาญาต่อนายกเทศมนตรีและพวกยังคงมีผลให้บุคคลเหล่านี้ไม่ต้องรับผิดชอบทางอาญา และการฟ้องปิด
ปาก (SLAPP) ต่อ ดร.ชุติมาและนางสาวภาสินียังคงมีอยู่

กลุ่มจับตาสีทริทกกฎหมายแคนาดา (Lawyers' Rights Watch Canada)

ประเทศไทย: การใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้แจ้งเบาะแส

ดร.ชุติมา สีดาเสถียรและนางสาวภาสินี เข้มมะลิ่ง

หน้า 8 จาก 18 หน้า

4. พันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศของประเทศไทย

การดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมต่อสาธารณชน (SLAPPs) ต่อ ดร.ชุตินาและนางสาวภาสินี ไม่ใช่เป็นกรณีเดียวที่เกิดขึ้น นักปกป้องสิทธิมนุษยชน นักข่าว และบุคคลอื่น ๆ ในประเทศไทยจำนวนหนึ่งถูกดำเนินคดี SLAPPs ที่ยาวนานและไม่มีมูลความจริง อันเป็นผลมาจากการรายงานเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน การบริหารที่ไม่ถูกต้อง หรือการทุจริต¹⁹ ซึ่งการดำเนินคดี SLAPPs ดังกล่าวทำให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายทางกฎหมาย, การจำกัดการเดินทาง, การที่ต้องหยุดงาน, การใช้เวลาเดินทางไปยังสถานีตำรวจตามหมายเรียก, ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการคุมขังและการประกันตัว, การพิจารณาคดีในศาล, การพิพากษาลงโทษ (กลับคำอุทธรณ์) , และ ความยากลำบากอื่น ๆ อีกมากมายที่ตึงเครียดสำหรับจำเลยที่เป็นผู้บริสุทธิ์จากความผิดทางอาญาที่ขอบด้วยกฎหมายระหว่างประเทศ

ในขณะที่โจทก์ได้รับการสนับสนุนจากพนักงานอัยการด้วยเงินภาษีประชาชน

มาตรฐานและกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

ในฐาณะรัฐภาคีแห่งกิติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) ตั้งแต่ปี 2539²⁰ ประเทศไทยมีหน้าที่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกิติการะหว่างประเทศนี้ โดยมีผลบังคับใช้กับหน่วยงานของรัฐบาลทุกหน่วยงาน รวมถึงฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ²¹

บทบัญญัติความผิดฐานหมิ่นประมาททางอาญาของประเทศไทยที่กำหนดไว้ในมาตรา 326 ถึง 333 ของประมวลกฎหมายอาญาไม่สอดคล้องกับพันธกรณีตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศของไทยในการรับรองสิทธิในเสรีภาพในการแสดงออก (freedom of expression) ภายใต้ ICCPR ในทางกฎหมายระหว่างประเทศ สิทธิในเสรีภาพในการแสดงออกไม่อาจถูกจำกัดได้ เว้นแต่ภายใต้บทบัญญัติที่เข้มงวดตามมาตรา 19 (3) ของ ICCPR ซึ่งระบุว่าข้อจำกัดใด ๆ จะต้องเป็นไปตามกฎหมายและจำเป็นในการปกป้องสิทธิหรือชื่อเสียงของผู้อื่น หรือเพื่อปกป้องความมั่นคงของชาติ ความสงบเรียบร้อยของประชาชน สาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชน

บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 มีความคลุมเครือและกว้างเกินไป ซึ่งเป็นการละเมิดหลักกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยความชอบด้วยกฎหมาย มาตรา 326 บัญญัติว่า “ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท” ถ้อยคำนี้ไม่ชัดเจนเกี่ยวกับขอบเขตและความหมาย ทำให้มีการตีความที่หลากหลาย ตามกฎหมายระหว่างประเทศ หากไม่มีกฎหมายที่ชัดเจนเพียงพอที่จะทำให้วิญญูชนสามารถทราบล่วงหน้าถึงวิธีการปฏิบัติตนเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดทางอาญาในการละเมิดกฎหมายแล้วนั้น จะไม่มีใครถูกลงโทษ²²

กลุ่มจับตาสหิทธินักกฎหมายแคนาดา (Lawyers' Rights Watch Canada)

ประเทศไทย: การใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้แจ้งเบาะแส

ดร.ชุตินา สีดาเสถียรและนางสาวภาสินี เข้มมะลิ่ง

หน้า 9 จาก 18 หน้า

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (คณะกรรมการฯ) ซึ่งเป็นคณะผู้เชี่ยวชาญอิสระที่จัดตั้งขึ้นโดย ICCPR เพื่อให้การตีความที่เชื่อถือได้และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสนธิสัญญา ได้ระบุว่าการจำกัดสิทธิในเสรีภาพในการแสดงออกจะต้องเป็นวิธีที่มีข้อจำกัดน้อยที่สุดและจำเป็น เพื่อให้บรรลุผลที่ขอบด้วยกฎหมาย นอกจากนี้คณะกรรมการฯ ได้เรียกร้องให้กฎหมายหมิ่นประมาทที่จัดทำขึ้นเพื่อปกป้องชื่อเสียงของผู้อื่นควรรวมถึงการใช้ความจริงของคำกล่าวหาเป็นข้อต่อสู้ในคดี²³ มาตรา 329 และ 330 มิได้มีลักษณะเช่นนั้น คณะกรรมการฯ ยังระบุด้วยว่า ความรับผิดทางอาญาไม่ใช่วิธีที่จำเป็นหรือได้สัดส่วนในการปกป้องชื่อเสียงของผู้อื่น การเยียวยาทางแพ่งก็เพียงพอแล้ว คณะกรรมการฯ ได้เน้นย้ำว่าการจำกัด "ไม่เคยเป็นบทลงโทษที่เหมาะสม" สำหรับการหมิ่นประมาท²⁴ ด้วยเหตุนี้คณะกรรมการฯ จึงเรียกร้องให้ทุกรัฐรวมถึงประเทศไทย พิจารณายกเลิกกฎหมายหมิ่นประมาททางอาญาและให้มีการเยียวยาทางแพ่งสำหรับคดีหมิ่นประมาทเท่านั้น²⁵

กฎหมายหมิ่นประมาททางอาญาที่กว้างเกินไปของประเทศไทยมักถูกใช้ในทางที่ผิดเพื่อคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชน, นักข่าว และและบุคคลอื่น ๆ ที่สนับสนุนสิทธิมนุษยชน ตลอดจนทำให้บุคคลเหล่านี้มีความผิดทางอาญาและลงโทษอย่างไม่ได้สัดส่วน อันเป็นการละเมิดพันธกรณีของประเทศไทยภายใต้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) และปฏิญญาว่าด้วยนักปกป้องสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Declaration on Human Rights Defenders)²⁶ และบ่อนทำลายคำมั่นสัญญา²⁷ของประเทศไทย และแผนที่ได้วางไว้ ซึ่งรวมถึงแผนปฏิบัติการระดับชาติเพื่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยที่อยู่ในแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน²⁸ แม้ประเทศไทยจะประกาศใช้บทบัญญัติต่อต้านการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมของสาธารณะในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1 แต่ก็ไม่มีข้อบ่งชี้ว่าศาลเคยใช้บทบัญญัตินี้เพื่อลดการใช้กฎหมายหมิ่นประมาททางอาญาหรือ SLAPP อื่น ๆ ในทางที่ผิด

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต

ประเทศไทยเป็นรัฐภาคีแห่งอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต (UN Convention Against Corruption: UNCAC)²⁹ ตั้งแต่พ.ศ. 2554 และมีพันธกรณีตามสนธิสัญญาในการรับรองว่าผู้ที่รายงานเกี่ยวกับการทุจริตจะไม่ถูกตอบโต้ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยไม่ได้ปฏิบัติตามข้อเสนอแนะขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organisation for Economic Cooperation and Development: OECD)³⁰ และองค์กรอื่น ๆ ในการออกกฎหมายคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสโดยเฉพาะ และกฎหมายที่ทำให้ ป.ป.ช. สามารถดำเนินการสอบสวนข้อกล่าวหาการทุจริตทั้งหมดได้อย่างละเอียด มีประสิทธิภาพ และโปร่งใส ในขณะที่เดียวกันก็สร้างความมั่นใจในการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส

กลุ่มจับตาสหประชาชาติ (Lawyers' Rights Watch Canada)

ประเทศไทย: การใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้แจ้งเบาะแส

ดร.ชุตินา สีดาศิธรและนางสาวภาสินี เข็มมะลิ่ง

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

LRWC ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับข้อค้นพบของ กสม. ที่ระบุว่าการฟ้องคดีหมิ่นประมาททางอาญาต่อ ดร.ชุตินาถเป็นคดี SLAPP โดยมีการตั้งข้อหาและดำเนินคดีภายใต้บทบัญญัติและวิธีการพิจารณาความอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาซึ่งไม่สอดคล้องกับกฎหมายและมาตรฐานระหว่างประเทศ ทั้งนี้ คดีนางสาวภาสินีก็ถือเป็นคดี SLAPP เช่นกัน

ดร.ชุตินาถและนางสาวภาสินีได้เปิดเผยถึงข้อกังวลของตนต่อสาธารณะเกี่ยวกับการขาดการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพจากหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบของประเทศไทย ทั้งที่การดำเนินคดีที่เป็นการใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้แจ้งเบาะแสต่อทั้ง 2 คนนี้เพิ่มขึ้นมากขึ้น แต่จนถึงขณะนี้ยังไม่ปรากฏว่ามีหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องของประเทศไทย ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน, ธนาคารออมสิน, ดีเอสไอ, ป.ป.ช., หรือผู้ตรวจการแผ่นดิน ได้ดำเนินการสอบสวนข้อกล่าวหาเกี่ยวกับความผิดปกติทางเงินได้อย่างน่าเชื่อถือ มีประสิทธิภาพหรือโปร่งใส หรือจัดให้มีการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพ ผลที่ตามมาคือ ไม่เพียงแต่ ดร.ชุตินาถและนางสาวภาสินีจะได้รับความทุกข์ทรมานจากความไม่เป็นธรรมตลอดระยะเวลาหลายปีเท่านั้น แต่ยังรวมถึงชาวบ้านจำนวนมากที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากการยกยอกเงินที่ชาวบ้านเหล่านั้นควรจะได้รับ

LRWC ขอแนะนำให้ประเทศไทยดำเนินการต่อไปนี้ทันที

ก. ยกฟ้องคดีอาญาทั้งหมดที่มีต่อ ดร.ชุตินาถ สีดาเสถียร และ น.ส. ภาสินี เข้มมะลิ่ง ทันที

ข. ประกันว่ากองทุนหมู่บ้าน, ธนาคารออมสิน, ดีเอสไอ, ป.ป.ช. สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน และ กสม. มีอำนาจและทรัพยากรอย่างเต็มที่ในการดำเนินการสอบสวนข้อกล่าวหาทั้งหมดเกี่ยวกับการทุจริต การยกยอกเงิน หรือการบริหารงานอย่างรวดเร็ว, ทัวถึง และมีประสิทธิภาพ ตลอดจนประกันว่าหน่วยงานเหล่านั้นมีระบบการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพตามหน้าที่และความรับผิดชอบ

ค. ปฏิบัติตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติพ.ศ. 2560 ในการ "... พิจารณาลดทอนความเป็นอาชญากรรมของการหมิ่นประมาท และไม่ว่าในกรณีใด ๆ ควรใช้กฎหมายอาญาเฉพาะในคดีที่ร้ายแรงที่สุดโดยคำนึงว่าการจำคุกไม่เคยเป็นบทลงโทษที่เหมาะสมสำหรับการหมิ่นประมาท รัฐภาคีควรละเว้นการใช้บทบัญญัติทางอาญา [...] เป็นเครื่องมือในยับยั้งการแสดงความคิดเห็นเชิงวิพากษ์วิจารณ์และแสดงความเห็นแย้ง"³¹ ควรมีการชี้แจงเกี่ยวกับกฎหมายให้ชัดเจนเพื่อให้แน่ใจว่าสามารถใช้ความจริงของคำกล่าวหาเป็นข้อต่อสู้ในคดี

กลุ่มจับตาสหิทธินักกฎหมายแคนาดา (Lawyers' Rights Watch Canada)

ประเทศไทย: การใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้แจ้งเบาะแส

ดร.ชุตินาถ สีดาเสถียรและนางสาวภาสินี เข้มมะลิ่ง

หน้า 11 จาก 18 หน้า

- ง. ทบทวนและแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่น ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับปฏิญญาว่าด้วยนักปกป้องสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (UN Declaration on Human Rights Defenders) และออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะตามคำแนะนำของสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN High Commissioner for Human Rights)³² พ.ศ. 2559 และตามกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่พัฒนาโดยองค์กร International Service for Human Rights³³
- จ. แก้ไขและรับรองให้มีการปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1 และ 165/2 เพื่อให้แน่ใจว่านักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้แจ้งเบาะแสได้รับการคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพจากการถูกฟ้องคดี SLAPP
- ฉ. ทบทวนบทบาทหน้าที่ของพนักงานอัยการในมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 เพื่อให้มั่นใจว่าพนักงานอัยการรับฟ้องคดีหมิ่นประมาททางอาญาต่อเมื่อเป็นประโยชน์สาธารณะอย่างชัดเจนในการดำเนินการฟ้องคดีอาญา และมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิพากษาลงโทษได้โดยปราศจากเหตุอันควรสงสัย
- ช. ตรวจสอบให้แน่ใจว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยทั้งหมดที่ดำเนินการโดยตุลาการหรือบุคลากรอื่น ๆ เป็นไปตามหลักการพื้นฐานขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์³⁴ (UN Basic Principles on the Use of Restorative Justice Programme) โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะไม่มีกรณีการไกล่เกลี่ยเกิดขึ้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ชัดเจนว่ามีหลักฐานเพียงพอที่จะตัดสินลงโทษผู้ถูกกล่าวหาในความผิดทางอาญาโดยปราศจากเหตุอันควรสงสัย และทั้งผู้ถูกกล่าวหาผู้ที่เป้าหมายของการกล่าวหาไม่ได้ "ถูกบีบบังคับหรือชักจูงด้วยวิธีการที่ไม่เป็นธรรมให้มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หรือยอมรับผลของกระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์..."³⁵
- ซ. ตามข้อเสนอแนะของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต (UNCAC) และองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ต่อประเทศไทย ประเทศไทยควรจัดทำกฎหมายสำหรับผู้แจ้งเบาะแสโดยเฉพาะเพื่ออำนวยความสะดวกในการรายงานการทุจริตและป้องกันการตอบโต้ผู้แจ้งเบาะแสอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นการรับรองให้มีการลงโทษผู้ที่ใช้ระบบกฎหมายของประเทศไทยในการตอบโต้ผู้ที่รายงานเรื่องการทุจริตหรือการละเมิดความซื่อสัตย์อื่น ๆ ที่น่าสงสัยของเจ้าหน้าที่รัฐ

กลุ่มจับตาสหวิชาชีพกฎหมายแคนาดา (Lawyers' Rights Watch Canada)

ประเทศไทย: การใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้แจ้งเบาะแส

ดร.ชุตินา สีดาศิรินทร์และนางสาวภาสินี เข็มมะลิ่ง

หน้า 12 จาก 18 หน้า

สามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่:

Lawyers' Rights Watch Canada (LRWC)

www.lrwc.org. Write [lrwc\[at\]lrwc.org](mailto:lrwc@lrwc.org)

6. การอ้างอิง

1. See LRWC's joint amicus curiae briefs with the International Commission of Jurists (ICJ) to courts in Thailand: LRWC and ICJ, Amicus curiae brief, case of Chutima Sidasathian, forthcoming January 2024; LRWC and ICJ, Amicus curiae brief, case of Pratch Rujivanarom, <https://www.icj.org/thailand-the-criminal-law-must-not-be-used-in-defamation-cases-and-to-inhibit-freedom-of-expression/>; LRWC and ICJ, Amicus curiae brief, case of Suchanee Rungmuanporn, 2020 <https://www.lrwc.org/thailand-icj-and-lrwc-intervene-in-criminal-defamation-proceeding-against-thai-journalist-suchanee-rungmuanporn-cloitre-amicus-brief/>; LRWC and ICJ, Amicus curiae brief, case of Sutharee Wannasiri and Nan Win, 2019, <https://www.lrwc.org/thailand-lrwc-and-icj-submit-amicus-brief-to-a-thailand-court-in-criminal-defamation-proceedings-against-human-rights-defenders-sutharee-wannasiri-and-nan-win/>; LRWC and ICJ, Amicus curiae brief, case of Andy Hall, 2016, <https://www.lrwc.org/thailand-amicus-curiae-brief-in-the-case-of-andy-hall-amicus-brief/>;
2. See LRWC's letters, statements, and UN submissions on Thailand at <https://www.lrwc.org/category/publications/campaigns/countries/thailand-letters/>.
3. Article 19, *Truth Be Told: Criminal defamation in Thai law and the case for reform*, https://www.article19.org/wp-content/uploads/2021/03/Thailand_Truth_be_told_decriminalise_defamation-1.pdf.
4. UN Working Group on Business and Human Rights, Press release, December 2022, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/12/un-experts-concerned-systematic-use-slapp-cases-against-human-rights>;

กลุ่มจับตาสีทหีนักกฎหมายแคนาดา (Lawyers' Rights Watch Canada)

ประเทศไทย: การใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้แจ้งเบาะแส

ดร.ชุตินา สีดาเสถียรและนางสาวภาสินี เข้มมะลั้ง

หน้า 13 จาก 18 หน้า

5. Human Rights Council. Universal Periodic Review of Thailand, 2021, <https://undocs.org/A/HRC/49/17/Add.1>;
6. E.g. Article 19, *supra* note 3; Human Rights Watch, <https://www.hrw.org/news/2023/03/16/thailand-drop-charges-against-rights-defenders>; Fortify Rights, <https://www.fortifyrights.org/tha-inv-2022-03-31/>; ICJ, <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2020/03/Thailand-SLAPP-Lawsuits-Letter-2020-ENG.pdf>; LRWC <https://www.lrwc.org/thailands-slapp-suits-against-defenders-one-acquittal-and-one-case-dropped-update/>.
7. Cabinet informed of Thailand's bid for seat on UN Human Rights Council, *The Nation*, 23 August 2022, <https://www.nationthailand.com/in-focus/politics/40019262>.
8. UN General Assembly, A/Res/60/251, 15 March 2006, <http://www.un-documents.net/a60r251.htm>.
9. Society of Publishers in Asia (SOPA), 2010 Award for Excellence in Investigative Reporting, <https://sopasia.com/awards/2010/groupb.html>. From 2013 to 2015, journalists Dr. Chutima Sidasathian and her colleague, Mr. Alan Morison, were prosecuted by the Thai Royal Navy for criminal defamation as a result of their reporting of atrocities crimes against Rohingya. See LRWC, 10 July 2015, <https://www.lrwc.org/thailand-phuket-journalists-ms-chutima-sidasathian-and-mr-alan-morison-prosecuted-for-criminal-defamation-for-reporting-on-human-trafficking-of-rohingya-and-other-migrants/>. They were acquitted by the court on 1 September 2015. OMCT, 1 September 2015, <https://www.omct.org/en/resources/statements/press-release-acquittal-of-two-reporters-a-positive-step-for-media-freedom>.
10. The list of the eight lawsuits commenced in 2019 and 2020 is as follows:
 - GSB v. Village 14, verdict 28 September 2019 (Case No 251/2562): The judge ordered the village to pay back the full amount plus interest within five years.
 - GSB v. Village 6, verdict 6 November 2020 (Case No 674/2563): The judge ordered the village to pay back the full amount plus interest within five years.
 - GSB v. Village 13, verdict 6 November 2020 (Case No 672/2563): The judge ordered the village to pay back the full amount plus interest within five years.

กลุ่มจับตาสีทหีนกกฎหมายแคนาดา (Lawyers' Rights Watch Canada)

ประเทศไทย: การใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้แจ้งเบาะแส

ดร.ชุตินา สีดาเสถียรและนางสาวภาสินี เข้มมะลั้ง

GSB v. Village 8, verdict 2 December 2020 (Case No 1243/2563): The judge ordered the village to pay back full amount plus interest within five years.

- GSB v. Village 1, verdict 14 December 2020 (Case No 38/2563): The judge ordered the village to pay back full amount plus interest within five years.
- GSB v. Village 16, verdict 26 October 2021 (Case No 2456/2563): The judge ordered the village to pay back full amount plus interest within five years.
- GSB v. Village 3, verdict 28 February 2022 (Case No 2457/2563): The judge ordered the village to pay back full amount plus interest within five years.
- GSB v. Village 18, verdict (date unknown) (Case No 637/2563): The judge orders village to pay back full amount plus interest within five years.

11. During 2021 and 2022, the GSB continued to sue villages for recovery of Village Fund loan monies; however, ongoing advocacy by Dr. Chutima and villagers appears to have resulted in better outcomes for villagers:

- GSB v. Baan Mueang kao Moo 12 (Village 12), Civil Case No. 47/2564 (2021) seeking loan repayment of 3.67 million baht. On 22 June 2023, the GSB and village 12 reached a mediated agreement requiring the villagers to repay 2.8 million baht without interest, and giving villagers seven years to repay the money.
- GSB v. Village 17, Civil Case No. 48/2564 (2021). On 24 August 2023, the court ordered the Village 17 committee to pay back the original sum within five years without interest and should help Village 17 to recover misappropriated money.
- GSB v. Baan Noi Moo 5 (Village 5), Civil Case E6/2565 (2022). On 19 October 2023, the court ordered the Village 5 committee to pay back the original sum within five years but without interest, and said GSB should help Village 5 to recover the misappropriated money.

12. Criminal Case No. 970/25652.

13. Criminal Case No. 26/2567

14. Criminal Case No. not available at the time of publication of this report.

15. Criminal Case No. 202/2566.

16. A copy of the NHRC report is in possession of LRWC.

กลุ่มจับตาสีทหีนักกฎหมายแคนาดา (Lawyers' Rights Watch Canada)

ประเทศไทย: การใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้แจ้งเบาะแส

ดร.ชุตินา สีดาเสถียรและนางสาวภาสินี เข้มมะลั้ง

หน้า 15 จาก 18 หน้า

17. Criminal Case No. 380/2565.

18. The Community Financial Institute of Banlang was founded in 2011 as an unregistered entity and erected a building in Banlang Subdistrict in 2014. The plaintiffs in the Village 17 law suit against the Mayor and the Community Financial institute of Banlang allege that some of the misappropriated funds were used to erect the building.

19. See, e.g. Front Line Defenders, “Women human rights defenders Angkhana Neelapaijit, Puttanee Kangkun and Thanaporn Saleephol acquitted of criminal defamation, 2022, <https://www.frontlinedefenders.org/en/case/women-human-rights-defenders-angkhana-neelapaijit-puttanee-kangkun-and-thanaporn-saleephol>; Front Line Defenders, Criminal & Civil Cases Against Andy Hall, 2020, <https://www.frontlinedefenders.org/en/case/criminal-civil-cases-against-andy-hall>; LRWC, Thailand’s SLAPP suits against defenders: One acquittal and one case dropped, October 2020, <https://www.lrwc.org/thailands-slapp-suits-against-defenders-one-acquittal-and-one-case-dropped-update/>, and also see <https://www.lrwc.org/new-lawsuits-brought-by-thammakaset-company-limited-against-human-rights-defenders/>; LRWC, Thailand: LRWC Calls for Withdrawal of Charges Against Three Thai Human Rights Defenders, 2016, <https://www.lrwc.org/thailand-lrwc-calls-for-withdrawal-of-charges-against-three-thai-human-rights-defenders-letters/>; LRWC, Thailand: Phuket Journalists Ms. Chutima Sidasathian and Mr. Alan Morison prosecuted for criminal defamation for reporting on human trafficking of Rohingya and other migrants, 10 July 2015, <https://www.lrwc.org/thailand-phuket-journalists-ms-chutima-sidasathian-and-mr-alan-morison-prosecuted-for-criminal-defamation-for-reporting-on-human-trafficking-of-rohingya-and-other-migrants/>. OMCT, Press Release: Acquittal of two reporters a positive step for media freedom, 1 September 2015, <https://www.omct.org/en/resources/statements/press-release-acquittal-of-two-reporters-a-positive-step-for-media-freedom>.

20. *International Covenant on Civil and Political Rights*, 16 December

1966, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>.

21. UN Human Rights Committee, General Comment No. 34, CCPR/C/GC/34, 12 September 2011, para 7, <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/GC34.pdf>.

กลุ่มจับตาสีทหีนักกฎหมายแคนาดา (Lawyers’ Rights Watch Canada)

ประเทศไทย: การใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้แจ้งเบาะแส

ดร.ชุตินา สีดาเสถียรและนางสาวภาสินี เข้มมะลั่ง

หน้า 16 จาก 18 หน้า

22. *Ibid*, CCPR/C/GC/34, para 25.
23. *Ibid*, CCPR/C/GC/34, para 47.
24. *Ibid*, CCPR/C/GC/34, para. 47.
25. *Ibid*, CCPR/C/GC/34, 2–4; UN Human Rights Committee, *Concluding Observations on the Second Periodic Report of Thailand*, 25 April 2017, CCPR/C/THA/CO/2, paras. 35-36, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fTHA%2fCO%2f2&Lang=en.
26. *Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms: resolution / adopted by the General Assembly*, 8 March 1999, A/RES/53/144, (UN Declaration on Human Rights Defenders), <http://www.refworld.org/docid/3b00f54c14.html>.
27. Thailand’s support of recommendations made during the Human Rights Council’s Universal Periodic Review, 2022. See the Report of the Working Group on the Universal Periodic Review: Thailand. Addendum, A/HRC/49/17/Add.1, 17 February 2022, para 19, <https://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=A/HRC/49/17/Add.1&Lang=E>.
28. Royal Government of Thailand, Ministry of Justice, Rights and Liberties Protection Department, *First National Action Plan on Business and Human Rights (2019–2022)*, pp 102-126, <https://globalnaps.org/wp-content/uploads/2017/11/nap-thailand-en.pdf>
29. UN General Assembly, *United Nations Convention Against Corruption*, 31 October 2003, A/58/422, <https://www.unodc.org/unodc/en/corruption/uncac.html>.
30. Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD), *OECD Integrity Review of Thailand: Towards Coherent and Effective Integrity Policies*, OECD Public Governance Reviews, OECD Publishing, Paris, 2018, <https://doi.org/10.1787/9789264291928-en>.
31. CCPR/C/THA/CO/2, paras. 35-36, *supra* note 26.
32. OHCHR, *Practical recommendations for the creation and maintenance of a safe and enabling environment for civil society, based on good practices and lessons learned - Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights*, A/HRC/32/20, 11 April 2016, <https://www.ohchr.org/en/documents/reports/ahrc3220-practical-recommendations-creation-and-maintenance-safe-and-enabling>.

กลุ่มจับตาสีทรีนักรกฎหมายแคนาดา (Lawyers’ Rights Watch Canada)

ประเทศไทย: การใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้แจ้งเบาะแส

ดร.ชุตินา สีดาศาสตร์และนางสาวภาสินี เข็มมะลั้ง

33. International Service for Human Rights, Model National Law on the Recognition and Protection of Human Rights Defenders, 2017, <https://ishr.ch/defenders-toolbox/resources/model-law/>.
34. UN ECOSOC, Basic Principles on the Use of Restorative Justice Programmes, 2002, available at: <https://www.un.org/en/ecosoc/docs/2002/resolution%202002-12.pdf>; United Nations Office on Drugs and Crime, Handbook on Restorative Justice Programmes Second Edition, 2020, https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/20-01146_Handbook_on_Restorative_Justice_Programmes.pdf
35. UN ECOSOC, Basic Principles on the Use of Restorative Justice Programmes, 2002, principle 13, <https://www.un.org/en/ecosoc/docs/2002/resolution%202002-12.pdf>